

Леонід ГЕРГАНОВ

Доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інженерних дисциплін Дунайського інституту національного університету «Одеська морська академія». Автор 100 наукових праць. В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті працював доцентом з 1997 по 2014 рр.

Сфера наукових інтересів: професійна педагогіка у закладах морської вищої освіти, професійно-технічної освіти та на виробництві
E-mail: gerganovleonid@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ У ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті акцентується увага на проблемі формування готовності до професійної саморегуляції фахівців морського профілю за умови підвищення якості професійно-практичної підготовки їх навчання у вищих морських навчальних закладах. Особлива увага відводиться створенню таких особистісно-педагогічних умов, які б уможливили поступовий розвиток професійної компетентності, конкурентноздатності фахівців на морському ринку праці, мобільності до змін, що відбуваються у побудові суден сучасного покоління.

Ключові слова: морський навчальний заклад, професійна самореалізація фахівців морського профілю, освітньо-педагогічне середовище, педагогічні умови, тренажерні устаткування, Конвенція та Кодекс ПДНВ, мінімальні стандарти компетентності, судновласник.

Тенденції розвитку компетентності персоналу для сучасного виробництва в Україні не надто відмінні від країн Європи. Надалі вони будуть наблизитися до цих країн в умовах економічної та суспільної глобалізації. У зв'язку з цим заявлено про впровадження «системного підходу до аналізу та забезпечення виконання Україною своїх обов'язків за міжнародними договорами у сфері торговельного мореплавства» (Стратегія, 2008: 9). Також Україна підписала угоду щодо вступу до Європейської схеми компетенцій (ЕСР). На відміну від Європейської рамки кваліфікації, вона буде спрямована на конкретну трудову діяльність. Принагідно зазначимо, що розподіл професійної компетентності може бути різний, здебільшого пов'язаний із «національними системами праці».

Відповідно до рекомендацій щодо визнання базових професій при плануванні регульованих професій треба, передусім, враховувати:

потребу фахівців морського профілю на морському ринку праці;

професійну самоосвіту для виконання обов'язків на судні в якомога більшому професійному обсязі;

потенціал до тривалої професійної діяльності;

достатнє розмежування між професійною діяльністю та потребою в членах екіпажу судна для виконання робіт зі скороченим екіпажем.

Первинними джерелами інформації про потребу моряків до роботи на суднах судноплавної компанії та доцільна їх комплектація кваліфікаційним складом, згідно з посадою на судні, є попит судноплавної компанії в кадрах та економічна ситуація на морському ринку праці загалом. Вони також зосереджені на забезпеченні доступу до

працевлаштування моряків, які прагнуть отримати роботу на суднах «під прапорами». Такі заходи мають щонайперше сприяти забезпеченню рівного доступу людей до якісної професійної освіти й навчання, підвищення їхньої кваліфікації.

Судновласники як соціальні партнери в цьому разі виконують роль замовників кадрів у морських навчальних закладах. В ЄС соціальні партнери відіграють важливу роль у циклі «потреба у фахівцях – професійне навчання – наявність фахівців – зайнятість фахівців». Вони визначають і першу, й останню ланку або ж – початок і закінчення процесу професійної підготовки персоналу. Така кооперація є обов'язковою умовою на європейському рівні для організації професійного навчання, особливо на робочому місці.

Однак першочерговим завданням судновласників з оновлення змісту професійної освіти за сучасними технологіями, перш за все, є інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), а також потреба в експлуатації сучасних автоматизованих суден, отримання додаткового прибутку та підвищення економічних показників компанії. Такий підхід може бути здійснений у результаті швидкого реагування навчальних закладів на вимоги керівництва судноплавних компаній до мобільності й професіоналізму моряків. Професійне становлення висококваліфікованого фахівця, особливо в морській галузі – довготривалий процес і передбачає постійне оновлення теоретичних знань, надбання практичного досвіду професійної діяльності на суднах необхідної потужності, а також проходження спеціальної тренажерної підготовки за вимогами (*Конвенції, 2012: 162–228*) та підтримки психологічного й фізичного стану моряків. В автономному режимі самому навчальному закладу впровадити осучаснення змісту професійної підготовки фахівців, а також здійснити впровадження новітніх технічних, навчально-методичних, науково-педагогічних та інноваційних технологій навчання складно. Проте у співпраці із судноплавними компаніями, науковими підрозділами морської галузі, морськими державними установами, міжнародними організаціями, які здійснюють професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців морського профілю, це цілком реально.

Розглянемо деякі шляхи формування готовності до професійної саморегуляції фахівців морського профілю за умови підвищення якості професійно-практичної підготовки їх навчання у вищих морських навчальних закладах.

Професійний розвиток (саморозвиток), самореалізація як базові категорії фактично вбирають у себе всі аспекти конструктивних змін, що розширюють можливості фахівця у професійній діяльності. Водночас для більш чіткого використання у подальшому терміна «професійна саморегуляція фахівців морського профілю» доцільно уточнити це поняття, а саме: під *«професійною саморегуляцією фахівців морського профілю» (ПС) будемо розуміти процес позитивних перетворень особистості, які забезпечують творчу продуктивність і самостійність прийняття рішень у процесі їх професійної діяльності на судні, формування комунікативних та професійних компетентностей згідно з вимогами Конвенції ПДНВ, що у подальшому сприяє розвитку професіоналізму та кар'єрному росту*. Таким чином, «професійна саморегуляція» у процесі дотримання професійних обов'язків на судні в період виконання умов контракту є своєрідною візитною карткою фахівця, яка надає можливість пристосуватися до особливостей відповідного типу судна, використати свої вміння та навички роботи із судновим обладнанням і процедурами, необхідними для виконання вимог, зазначених у Кодексі ПДНВ.

З огляду на контекст новітньої філософії освіти щодо проблем формування професійних якостей фахівців, слід зазначити, що професійна саморегуляція, за визначенням науковців, може бути обґрунтована як один із аспектів професіоналізму, як явище, що значно впливає на закономірні зміни їх творчих сил і професійних здібностей, та найбільш узгоджена з особистісними якостями, уможливаючи максимально успішне виконання професійних завдань, які попередньо не прогнозувалися (І. Зязюн, В. Кремень, Г. Балл, О. Бодальов, Л. Виготський, Е. Зеєр, Є. Климов, О. Кобялковська, О. Леонт'єв, С. Максименко, А. Маслоу, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Слободчиков, В. Шапар, Н. Шевандрін та ін.). З погляду педагогічної науки для формування професійної саморегуляції курсанта морського профілю слід розглядати її як процес цілеспрямованих, усвідомлених якісних змін у структурі його професійної підготовки, що є рушійним засобом становлення суб'єктності учасника педагогічного процесу (О. Ажиппо, О. Безниско, Ю. Голенкова, Ю. Драгнєв, П. Джуринський, А. Заїкін, Н. Зубанова, Р. Карпюк, Г. Макаров, М. Лянной, Ю. Курнищев, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.).

Однак для забезпечення процесу формування готовності до ПС як складової професіоналізму майбутніх фахівців морського профілю, необхідно створити такі особистісно-педагогічні умови, які б уможлилювали їх поступовий розвиток професійної компетентності, конкурентноздатності на морському ринку праці, мобільності і швидкій адаптації до змін, які відбуваються при побудові суден сучасного покоління. Такі особистісно-педагогічні умови передбачають створення в освітньому процесі педагогічного середовища, яке уможлилює творчу взаємодію професорсько-викладацького складу навчального закладу, роботодавця (судновласника) та курсантів закладу. Формування такого освітнього педагогічного середовища слід розглядати у комплексі з розробкою та впровадженням у навчальний процес педагогічних умов щодо формування готовності до ПС у студентів морського навчального закладу.

Визначаємо такі педагогічні умови, які є характерними для формування ПС у курсантів морського профілю:

- формування особистісної позитивної мотивації майбутніх фахівців морського транспорту з використанням можливостей сучасних ІКТ-технологій в освітньому процесі до готовності ПС;
- удосконалення робочих навчальних планів і програм професійної підготовки відповідно до національних та міжнародних вимог з урахуванням сформованості професійної компетентності курсантів до готовності ПС;
- задіяння висококваліфікованих фахівців судноплавних компаній до проведення практичних робіт і технологічної практики, як викладачів, для професійної підготовки курсантів до роботи на автоматизованих судах сучасного покоління у багатонаціональних екіпажах;
- розробка та впровадження у педагогічний процес до практичної складової підготовки курсантів інноваційних технологій і методик навчання;
- проходження практичних занять з предметів професійного курсу студентами перших і других курсів на тренажерному судні компанії в умовах реального виробничого середовища;
- проходження плавальної практики курсантами на судах зі спеціально обладнаними робочими місцями та призначення наставників із

командного складу суднового екіпажу для якісного виконання програми практики;

- розробка та впровадження в тренажерну практику навчання курсантів завдань пошуково-ситуативного плану.

Розглянемо детальніше кожну з педагогічних умов формування ПС та шляхи їх реалізації.

Формування особистісної позитивної мотивації майбутніх фахівців морського транспорту з використанням можливостей сучасних ІКТ-технологій в освітньому процесі до готовності ПС.

Підготовка членів екіпажів морських суден на тренажерах і тренажерних комплексах, які використовують ІКТ-технології, є обов'язковою за вимогами Кодексу ПДНВ (Розділ А – І/12) і повинна забезпечувати для будь-якого тренажеру: відповідність конкретним цілям та завданням підготовки, здатність відтворювати експлуатаційні можливості відповідно судового обладнання на ступені реальності, які відповідають цілям підготовки і включають можливості, обмеження та ймовірні помилки такого обладнання; створення умов для поведінки людини з достатньою реальністю, що дозволяє особі, яка проходить навчання, отримати навички, котрі відповідають цілям підготовки; контрольоване експлуатаційне середовище, здатне відтворювати різні умови, які можуть включати аварію, небезпечні або незвичайні ситуації, пов'язані з цілями підготовки; взаємозв'язок, за допомогою якого особа, котра проходить підготовку, може взаємодіяти з обладнанням, відтворюваним середовищем і, за необхідності, з інструктором; можливість інструкторові контролювати, спостерігати та реєструвати завдання для ефективного розбору завдань з особами, які проходять підготовку. При плануванні освітнього процесу слід виходити з того, що тренажерна підготовка спрямована на вивчення основних аспектів реальної професійної підготовки конкретного фахівця, у тому числі його ПС. Таким чином, конкретному типу тренажера потрібне власне навчально-методичне забезпечення: навчальні завдання, методичні посібники, рекомендації щодо методів демонстрацій, критерії оцінювання.

Удосконалення робочих навчальних планів і програм (РНП) професійної підготовки відповідно до національних вимог та Кодексу ПДНВ та з урахуванням сформованості професійної компетентності курсантів до готовності ПС.

Основними тенденціями трансформації якості професійної підготовки майбутніх фахівців морського профілю у міжнародне судноплавство є показники визнання морської освіти України міжнародною спільнотою як конкурентноспроможності випускників морських навчальних закладів на ринку праці. Морська освіта орієнтована на формування професійної компетентності моряків і чітко визначена вимогами Конвенції та Кодексу ПДНВ, які відображені у мінімальних стандартах компетентності рівня експлуатації, що входять до складу навігаційної вахти (розділи А – ІІ/1, колонка 1 Кодексу ПДНВ) і включені до сфери компетенції осіб командного складу щодо вміння працювати в команді, прагнення до лідерства та взаємодії. Аналогічні компетенції включено й до специфікації мінімальних стандартів компетентності рівня експлуатації, що входять до складу машинної команди (розділ А – ІІІ/2 колонка 1 Кодексу ПДНВ). Відповідно до цього, освітні стандарти відображають необхідність успішно реалізувати прогнозовані завдання щодо вирішення ситуацій; використовувати у практичній діяльності набутий професійний досвід, зокрема при виконанні вимог Кодексу ПДНВ у колонці «Метод демонстрації компетентності»; демонструвати власні творчі підходи і дидактичні напрацювання

щодо вирішення виробничих завдань; застосовувати на практиці методично доцільні методи, форми та засоби оволодіння навичками безпечного керування устаткуванням судна. В робочих навчальних програмах, орієнтованих на формування професійної компетентності, необхідно зосередитися на таких напрямках трансформації змісту підготовки фахівців морського профілю:

дидактичне переосмислення сутності освітнього матеріалу щодо його нерозривного зв'язку з практичним використанням, а також доцільності, доступності та відповідності вимогам національних і міжнародних документів;

визначення значущих для фахівців морського профілю зв'язків освітніх матеріалів з інженерною морською практикою, що забезпечує сферу їх використання в реальних умовах роботи судна;

відпрацювання професійних дій через умотивоване виконання навчальних завдань на тренажерних устаткуваннях і вирішення аварійних та небезпечних ситуацій за допомогою використання оптимальної системи безпечних засобів експлуатації суднових ДВС;

надання курсантам можливості практичного засвоєння освітнього матеріалу в межах їх судових обов'язків відповідно до розділів вимог мінімальних стандартів компетентності Кодексу ПДНВ у колонці «Знання, розуміння та навички» і «Критерії для оцінки компетентності».

Зазначимо, що результатами успішного виконання розроблених РНП будуть показники виконання дій курсантами на тренажерних устаткуваннях, за умови оптимального врахування специфічних для кожного етапу навчання дидактичних, методичних та психологічних чинників впливу при виконанні професійного завдання.

Участь висококваліфікованих фахівців судноплавних компаній у проведенні практичних робіт та технологічної практики курсантів для їх професійної та психологічної підготовки до роботи на автоматизованих судах сучасного покоління у багатонаціональних екіпажах.

За цієї умови передбачається відпрацювання практичних навичок із професії згідно з освітніми стандартами, які пов'язані з формуванням у курсантів професійних навичок відповідно до вимог Конвенції та Кодексу ПДНВ, наданих у колонці 2 «Знання, розуміння та професійні навички». За своїм призначенням дійсне оволодіння практичними навичками можливе тільки у процесі реального виконання професійних обов'язків на судні. Зазначимо, що різноманітні тренінги та сучасні імітаційні засоби неспроможні замінити набуття тієї чи тієї навички. Вони лише надають можливість підготуватися до виконання первинних обов'язків на судні, прискореного засвоєння фундаментальних знань і навичок та забезпечення безпеки судноплавства. Однак засвоєння практичних навичок у період первинного навчання виконує лише допоміжну функцію – ознайомлення курсанта з основами та специфікою майбутньої роботи. Головною ж метою є надання курсантам можливості застосувати набуті теоретичні знання на практиці.

Розробка та впровадження у педагогічний процес практичної складової програми підготовки курсантів, інноваційних технологій і методик навчання.

Інноваційні технології тренажерної підготовки мають свою особливість і завжди підпорядковані відпрацюванню конкретного практичного напрямку, в якому досягнення поставленої мети дає позитивний результат у подальшій роботі на судні при виникненні небезпечних та аварійних ситуацій. Упровадження нововведень до змісту, методів, форм та засобів тренажерного навчання фахівців морського профілю зумовлені, з одного боку, зростанням при експлуатації суден сучасного покоління

нових технологій, ІТК-технологій, автоматизованого моніторингу суден, супутникового контролю судноплавства, електронно-картографічної технології прийняття управлінських рішень, які потребують від командного складу суден широкого спектру професійних знань і подолання інерції мислення при прийнятті рішень, а з другого боку – необхідністю вивчення виникнення небезпечних та аварійних ситуацій із впровадженням у навчальний процес методики вирішення ситуаційних завдань. Зазначимо, що головним завданням у цьому контексті є не тільки отримання певного завершення професійного навчання, а й вироблення практичних здатностей ПС залежно від ситуації, що виникає під час рейсу судна. Також підкреслимо, що, на відміну від новаторських методик і рішень, педагогічної майстерності, інноваційні технології тренажерної підготовки мають кінцевий результат і можливість його відтворення та коректування відповідно до мети майбутнього навчального процесу, на що вказували відомі дослідники (*Підласий, 2004: 616; Пометун, 2004: 16–25; Пироженко, 2003: 192; Сисоєва, 1999: 25–27*). Важливим аспектом специфіки роботи фахівців морського профілю є часта зміна не тільки місця та району виконання своїх професійних обов'язків, але й типів суден та їх обладнання, що значною мірою впливає на характер і зміст праці екіпажу судна, котре їх обслуговує. Відтак істотно змінюється методичне насичення професійної підготовки фахівців морського профілю в таких ракурсах:

аспекті універсальності методу, з огляду на його використання у специфічних умовах, пов'язаних із виконанням робіт на суднах компанії;

галузі наукового обґрунтування та практичного втілення специфічного для морського транспорту методу, спрямованого на досягнення результатів дій при виникненні небезпечних і аварійних ситуацій;

методах відпрацювання дій та рішень, пов'язаних із ризиком, а також вибором альтернатив, без втручання у навчальний процес викладача;

методах формування пізнавального потенціалу фахівця морської галузі з оволодінням навичками аналізу своїх дій і професійних можливостей;

методах мотиваційного забезпечення розвитку цінності, установки та орієнтації на чітке виконання професійних обов'язків на судні;

методах формування творчого підходу при вирішенні віднесених до небезпечного або аварійного класу ситуацій, які сприяють їх виявленню та ідентифікації з подальшим оцінюванням і вирішенням із використанням знань та навичок, отриманих на тренажерних устаткуваннях.

Проходження практичних занять із предметів професійного курсу студентами перших і других курсів на тренажерному судні компанії в умовах реального виробничого середовища.

Результати аналізу професійної підготовки фахівців морського профілю за даними дисертаційної роботи (*Герганов, 2015: 76–77*) довели, що курсанти отримують недостатній обсяг теоретичних знань і не набувають достатнього рівня вмінь і навичок, обов'язкових згідно з вимогами Конвенції та Кодексу ПДНВ. З погляду на ці недоліки, маємо констатувати, що освітні послуги не відповідають потребам судовласника та ринку праці. У цьому напрямі домінуючими є: підготовка до роботи в умовах конкуренції; пріоритетність вимог судовласників до підготовки у ВНЗ фахівців необхідної кваліфікації; зміна у програмах професійної підготовки фахівців морської галузі згідно з новими технологіями, сучасними технічними засобами та матеріалами; створення нових відносин щодо працевлаштування моряків між ВНЗ та судноплавними компаніями і круїнговими агентствами. А це, своєю

чергою, можна реалізувати шляхом упровадження сучасних педагогічних технологій, гнучких форм організації навчання, широкого використання тренажерного обладнання, а також упровадження системи професійного навчання впродовж життя, яка забезпечуватиме рівний доступ до освіти всіх категорій громадян у цій сфері.

Розроблення та впровадження в тренажерну практику навчання курсантів, завдань ситуаційно-пошукового плану.

Механізм упровадження в процес навчання майбутніх моряків завдань ситуаційно-пошукового плану можна представити у такому вигляді: оцінювання складності окреслених завдань та умови успішності вирішення їх для досягнення вимог колективної та особистої безпеки; розборка причин або дій, якими викликана та чи та небезпечна ситуація; знаходження шляхів оптимального й успішного виходу із ситуації. Особливістю використання ситуаційної методики у процесі професійної підготовки фахівців морського профілю в навчальному закладі є:

достатнє навчально-методичне забезпечення курсантів, які проходять підготовку стосовно завдань і вправ, а також мають належний час для ознайомлення та вирішення завдань із використанням ситуаційної методики;

забезпечення курсантів часом для ознайомлення з тренажером та його особливістю для вирішення завдань із використанням ситуаційної методики у процесі професійної підготовки фахівців морського профілю;

проведення викладачами інструктажу з наданої ситуації для досягнення виконання мети завдань та відповідність їх складності рівню досвідченості курсанта, який проходить навчання;

ефективний контроль за вирішенням завдань наданої ситуації та супровід її відповідним мовним контактом і візуальним спостереженням за діяльністю курсанта;

використання критеріїв оцінки знань курсантів шляхом оцінювання дій на тренажері для вирішення ситуаційних завдань згідно з вимогами мінімального стандарту компетентності, продемонстрованих під час вирішення ситуації на судні;

перевірка правильності вирішення курсантом завдань для виходу із заданої ситуації, змодельованої на тренажері, та його можливості забезпечити безпеку екіпажу в конкретному морському випадку.

Процес навчання з використанням рішення завдань ситуаційно-пошукового плану щодо відпрацювання дій в екстремальних умовах здійснюється у морських навчальних закладах, як правило, завдяки використанню спеціальних тренажерів і тренажерних комплексів із відповідним програмним забезпеченням, які значно розширюють сферу тренажерної підготовки. Їх використання також сприяє розвитку тих професійних здатностей, які пов'язані з роботою в ускладнених умовах і передбачають подолання несправностей, аварійних прецедентів, виправлення допущених помилок.

Необхідність застосування тренажерів зумовлена й тим, що аварійні та екстремальні ситуації виникають порівняно рідко, а тому відповідні навички та вміння не автоматизуються у повсякденній професійній діяльності. Для того, щоб після підготовки на тренажері спостерігалось позитивне перенесення професійних дій на практичну діяльність, треба дотримуватися певних психолого-педагогічних вимог до конструкції тренажера, а також навчально-методичного забезпечення організації навчання на ньому.

Своєю чергою, Конвенція ПДНВ встановила вимоги щодо тренажерів, які використовуються в період оцінювання компетентності моряка, а саме:

здатність задовольняти конкретні цілі оцінювання, що дає змогу чітко виокремити основні складові професійної компетентності моряка;

експлуатаційні можливості тренажера під час оцінювання виключають можливості помилки такого обладнання;

поведінковий реалізм у процесі використання тренажера дозволяє кандидату задіяти усі набуті професійні навички та вміння, що відповідають змісту оцінювання;

інтерфейс, за допомогою якого кандидат оцінюється на професійну компетентність, має повністю відтворювати навколишнє середовище;

тренажерне устаткування в процесі оцінювання професійної компетентності має бути наближеним до реальних умов та включати аварійні, небезпечні або надзвичайні ситуації, які пов'язані з цілями підготовки;

при оцінюванні результатів дій на тренажері екзаменатор має контролювати, спостерігати та реєструвати виконання завдання для об'єктивного оцінювання роботи кандидатів на отримання дипломів.

Варто зауважити, що спрямованість навчального процесу на етапах теоретичної та практичної підготовки підпорядкована відпрацюванню практичних навичок і вмінь. Зазначимо, що головним критерієм успішності підготовки кваліфікованих фахівців морського профілю є відповідність вимогам компетентності згідно з Кодексом ПДНВ. На етапі попереднього вивчення тренажера курсант має отримати якомога глибші уявлення щодо процесів функціонування системи з підсистемами, з одного боку, і моделями похибок вироблюваних величин або моделями несправностей – з іншого.

Практичні заняття організовують і забезпечують висококваліфіковані фахівці судноплавної компанії, які свого часу працювали на суднах національних, а також іноземних компаній (у тім числі в багатонаціональних екіпажах). Це дає слухачам курсів можливість детальніше ознайомитися з особливостями роботи з іноземними моряками (філіппінцями, арабами, турками, греками тощо), їхніми слабкими та сильними сторонами професійної підготовки в процесі рейсу. Частина цих практичних занять проводиться професійною англійською мовою, а також спілкуванням нею між слухачами курсів на різні теми. Разом з темами професійної підготовки включаються теми спеціальної підготовки: боротьба за особисте виживання, боротьба з пожежею, управління рятувальними плотами та шлюпками, надання першої медичної допомоги та інші, які проводяться у спеціально відведеному відсіку судна. На судні здійснена класифікація усіх ситуацій, які найчастіше трапляються у разі виходу з ладу обладнання, а також складена детальна схема усунення несправності в рейсі.

З огляду на те, що професійна діяльність моряків має свою специфіку, вона характеризується не тільки визначеними діями, рухами та прийомами, а й психофізіологічними явищами, які відіграють значну роль у процесі спілкування екіпажу у випадку виникнення небезпечної ситуації. Розкриття структури та змісту цих явищ, саморегуляція ними у процесі відпрацювання завдань на тренажерних устаткуваннях є суттєвим доповненням до морського професіоналізму, а саме: особлива психологічна готовність моряків до виникнення небезпечних ситуацій; стійкість до монотонності й до тривалого прояву високого рівня пильності; особливий психофізичний стан екіпажу на містку й у колективі; стан власної працездатності та готовності до виконання поставлених завдань і контроль за їх виконанням; стійкість до екстреного напруження й перенапруження фізичних та інтелектуальних сил.

Професійну саморегуляцію моряка вирізняє також оперативна адаптація до нового, несподіваного, непередбачуваного, до тимчасових невдач, до ризику, небезпеки, сурової відповідальності. У практичній діяльності фахівець морського профілю використовує різні здатності, які мають різне психологічне навантаження.

Ситуаційно-пошукові методи навчання при формуванні професійної саморегуляції потребують від професорсько-викладацького складу нового підходу до забезпечення практичного мислення майбутніх моряків, що змушує їх відчувати недоліки теоретичної підготовки при вирішенні завдань щодо аналізу екстремальних ситуацій на судні. Важливими умовами в цьому випадку перш за все є «розкріпачення» викладача та курсантів у вирішенні завдань, формування у них творчого стилю практичного мислення, дотримання професійної етики. Крім того, як сфера творчого підходу до виходу з аварійних та небезпечних ситуацій, особливого значення набуває можливість переходу від практики «констатувати виникнення ситуації і реагувати на наступні дії» до практики «прогнозувати й випереджувати» їх розвиток, тобто переходу від пасивного контролю за виконанням вимог безпеки судноплавства до управління процедурами безпеки. А це може бути реалізовано тільки за умови відповідного коригування методів, засобів навчання та впровадження сучасних тренажерних устаткувань, які використовуються в ході професійної підготовки плавскладу. В реальних умовах при експлуатації судна практично неможливо організувати підготовку членів суднового екіпажу в ситуації виникнення пожежі, затоплення, різних ускладнень навігаційних подій – з огляду на безпеку або вартість такого навчання. Тренажерні устаткування, засновані на впровадженні сучасних ІКТ та роботі з використанням ситуаційної методики для відпрацювання дій членів суднової команди в екстремальних умовах, взаємодоповнюють і функціонально узгоджуються між собою. Такий підхід уможливорює формування ПС на різноманітні ситуації, передбачені міжнародною Конвенцією та Кодексом ПДНВ.

Герганов Л. Д. Професійна підготовка кваліфікованих робітників на виробництві : теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ, 2015. С.76 – 77.

Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (консолідований текст з Манільськими поправками). [Учинено в м. Манілі 2010 -06 - 25]. Київ, 2012. С. 162 – 228.

Національна транспортна стратегія на період до 2030 года. - Режим доступу: URL: [http://dsv.ua/proekt – nacionalnoy – transportnoy – strategii – ukrainy – na period – do – 2030goda](http://dsv.ua/proekt-nacionalnoy-transportnoy-strategii-ukrainy-na-period-do-2030goda)

Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ, 2004. 616 с.

Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / за ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 16–25.

Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково–метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 192 с.

Сисоєва С. О. Технології педагогічної творчості в системі освітніх технологій: матеріали наук.– практ. конф., Миколаїв: МФ НаУКМА, 1999. С. 25 - 27.